

Gebiedsgerichte aanpak waterkwaliteit

Kennisuitwisseling, inspiratie én geleerde lessen

Waterbeheerders, overheden, kennisinstututen, toeleveranciers, telers en andere vakgenoten kwamen vrijdag 5 juni 2026 in het LEF Future Center (Rijkswaterstaat, Utrecht) bij elkaar voor kennisuitwisseling en inspiratie: rondom gebiedsgerichte aanpak van waterkwaliteit en het sneller terugkoppelen van monitoringsgegevens naar de sector. Doelen zijn emissies te verminderen, normoverschrijdingen te voorkomen en middelen voor telers te behouden.

De bijeenkomst was het vervolg op een bijeenkomst eind 2023 vanuit de Werkgroep 'Pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten' samen met het Platform Duurzame Glastuinbouw. Dit naar aanleiding van de motie Grinwis en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. De motie roept de regering op 'om waterschappen te stimuleren de snelheid en frequentie van het delen van gegevens te verhogen tot ieder kwartaal, en bij metingen van meer dan vijf keer de norm deze direct aan de land- en tuinbouwsector te rapporteren, zodat de betreffende bedrijven adequaat kunnen ingrijpen'. Sindsdien zijn diverse gebiedsgerichte projecten gestart en is door CLM een ['Handreiking Gebiedsgerichte terugkoppeling gewasbeschermingsmiddelen en water'](#) opgesteld.

Tijdens de bijeenkomst op 5 juni in het [LEF \(Let's Explore the Future\)](#) kwamen, onder leiding van dagvoorzitter Eef Nibbelink, diverse onderwerpen aan bod in de vorm van zowel presentaties als interactieve sessies met de deelnemers:

1. Convenant Gewasbescherming	<i>pagina 2</i>
2. Analyse Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)	3
3. In gesprek met elkaar a.d.h.v. stellingen	4
4. Geleerde lessen uit 5 gebiedsgerichte aanpakken	5
5. Resultaten Waterdichte Kaders	8
6. Intentieverklaring toezichthouders waterkwaliteit	9
7. Terugblik met stuurgroep UP Toekomstvisie Gewasbescherming	10

1. Convenant Gewasbescherming

Namens het Ministerie van LNVN legde Madelief Mollers het proces uit richting het Convenant Gewasbescherming. Het proces kent 4 onderdelen: kerntafel (besluiten nemen), sociale dialoogtafel (draagvlak ontwikkelen), gesprek onafhankelijke voorzitter (signaleren van zorgen) en zienswijze (open consultatie). Doel is voor de zomer een concepttekst op hoofdlijnen, na de zomer volgen deelconvenanten per sector.

In de hoofdlijnen zullen gezamenlijke uitgangspunten worden verwerkt:

- Wetgevende kaders (bijvoorbeeld de EU-Kaderrichtlijn Water)
- Nut, noodzaak en problematiek van gewasbescherming
- Handelings- en toekomstperspectief voor de sector
- Gedeelde verantwoordelijkheid sector, ketenpartijen en overheden

Daarnaast gezamenlijke ambitie:

- Reduceren van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen
- Scheppen van heldere, landelijke en wettelijke kaders
- Stimuleren van alternatieven
- Bieden van heldere ruimtelijke kaders voor verantwoord omgaan met leefomgeving, natuur en water
- Bieden van perspectief voor de sector door verantwoord middelengebruik
- Betere naleving en effectiever toezicht op gewasbeschermingsregels
- Tegengaan van polarisatie en starten van sociale dialoog.

Er zijn tevens dilemma's benoemd in het proces naar het convenant toe:

- Korte termijn (afspraken, wettelijke voorschriften, belangen) - lange termijn (alternatieven, innovatie en opbrengsten)
- Voedselzekerheid – milieubelasting/gezondheid
- Bindend Rijksbeleid – lokaal maatwerk
- Nationale afspraken – internationale markten en ketens
- Afspraken en voorschriften – toezicht en handhaving
- Gebiedsgerichte aanpak – maar versnipperd ruimtelijk beleid
- Resultaatverplichting voor sector – inspanningsverplichting overheden
- Gestelde eisen – ruimte/geld voor innovatie en alternatieven
- Convenantafspraken – juridische en politieke processen.

Bedoeling is dat het convenant loopt tot 2040: dit is 10 jaar verder dan de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Het is nog niet duidelijk hoe het convenant en de visie zich tot elkaar verhouden, evenmin de verhouding tussen het streven naar minder middelen en verlagen milieubelasting. Partijen werken in elk geval hard aan het convenant.

2. Analyse Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)

Vanuit [DAW](#) gaven Meri Loeffen en Marlies Tessemakers een analyse van structureel normoverschrijdende gebieden gecombineerd met 11 toegelaten middelen die gelden als probleemstoffen volgens de Kaderrichtlijn Water:

1. Aclonifen (herbicide)
2. Bifenox (herbicide)
3. Cypermethrin (insecticide)
4. Abamectine (insecticide én diergeneesmiddel)
5. Deltamethrin (insecticide, biocide én diergeneesmiddel)
6. Dimethenamid-P (herbicide)
7. Esfenvaleraat (insecticide)
8. Lambda-cyhalothrin (insecticide én biocide)
9. Metazachloor (herbicide)
10. Pirimicarb (insecticide)
11. Pyridaben (insecticide)

De eerste drie stoffen zijn prioritaire stoffen; de overige stoffen zijn specifiek verontreinigde stoffen.

Uit het Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen blijken 24 van de 106 meetpunten structureel normoverschrijdend te zijn voor alle stoffen die gemeten worden (daaronder ook stoffen die niet meer zijn toegelaten zoals fipronil).

Ten behoeve van prioritering is gebiedsgericht gekeken naar data uit de periode 2019-2024. Ook is er stofgericht gekeken, naar data uit de periode 2021-2024. Al deze data komen uit openbare bronnen, waarvan de [Bestrijdingsmiddelenatlas](#) de belangrijkste bron is. Uit de analyse blijken 10 meetpunten in 8 gebieden met structurele normoverschrijdingen van KRW-stoffen: Onderduikerstocht (Noordoostpolder), Hollandse Delta, Rijnland (bloembollen), Noordelijke Kleischil Friesland, Zundert, Opheusden, Noord-Drenthe en Kop van Noord-Holland.

Voor al deze 8 gebieden heeft DAW uitgezocht: gebiedskenmerken, aangetroffen KRW-probleemstoffen, alle aangetroffen stoffen, mogelijke oorzaken normoverschrijdingen, handelingsperspectief, welke maatregelen worden in het gebied al genomen, en welke zijn aanvullend nodig?

Na de analyse heeft DAW deze conclusies getrokken:

- ✓ Het grootste deel van de meetpunten heeft géén structurele normoverschrijdingen van KRW-stoffen die op dit moment zijn toegelaten
- ✓ Generieke maatregelen (met aandacht voor emissie) zijn goed, maar er is specifieke aandacht nodig om een verbeterslag te maken
- ✓ Witte gebieden (zonder normoverschrijdingen) bestaan niet, dus overall is blijvende aandacht nodig om normoverschrijdingen te voorkomen. Rode gebieden: meer dan 10 stoffen normoverschrijdend. Bruine gebieden: meer dan 5 stoffen normoverschrijdend
- ✓ Besef van urgentie is groot, focus is collectief
- ✓ In 6 van de 8 focusgebieden loopt een intensieve aanpak, vaak met een bredere spin-off in de regio. Waterschappen kunnen echter andere prioriteiten leggen.

3. In gesprek met elkaar a.d.h.v. stellingen

Onder leiding van dagvoorzitter Eef Nibbelink gingen de deelnemers met elkaar in gesprek aan de hand van 4 prikkelende stellingen. Deelnemers die het eens waren met een stelling, gingen links van een lijn staan. Oneens rechts van de lijn.

1. *Samenwerken aan snellere terugkoppeling monitoringsgegevens? Dat gaat te traag. Alleen ga je sneller!* De meeste deelnemers waren het oneens met deze stelling. Je hebt elkaar nodig om monitoringsgegevens sneller terug te koppelen.
2. *We moeten hoge meetwaarden sneller rapporteren, maar die hoeven niet 100% gevalideerd te zijn.* Over deze stelling waren de meningen gelijk verdeeld. Sneller delen is belangrijk, maar zorgvuldigheid van monitoring en rapportage gaat boven snelheid. Anders is er risico op onrust in een gebied/sector. Belangrijk is bovendien de wijze van terugkoppelen (bij voorkeur door een onafhankelijke emissiecoach/teeltadviseur) en de relatie/verstandhouding met telers.
3. *Gebiedsgericht terugdringen van normoverschrijdingen is cruciaal om een breed middelenpakket te behouden.* Bijna alle deelnemers waren het eens met deze stelling, maar enkelen niet waarbij ze zich afvroegen waarom het gebiedsgericht moet: verwijzend naar de zorgplicht die voor ieder individu geldt.

4. *Ik ben klaar met de vrijwillige, arbeidsintensieve trajecten. Leg alles maar vast in wet- en regelgeving en ga dan maar handhaven.* De meeste deelnemers waren het niet eens met deze stelling. Volgens hen is meer verduidelijking nodig van bestaande wet- en regelgeving. Handhaving is bovendien arbeidsintensief.

4. Geleerde lessen uit 5 gebiedsgerichte aanpakken

Na de stellingen verspreidden de deelnemers zich over 5 aparte ruimten in het LEF; ieder koos 1 van de 5 gebiedsgerichte aanpakken uit die werden gepresenteerd. Dit gebeurde in twee break-outs. Per aanpak werden de ervaringen gedeeld, wat werkte wel en wat niet? Vervolgens zijn de geleerde lessen op een flipover geformuleerd.

1 Aanpak reductie gewasbeschermingsmiddelen Zuid-Hollandse Eilanden

Emissiecoaches begeleiden individueel akkerbouwers en bloembollentelers op Goeree-Overflakkee, Hoeksche Waard, Voorne-Putten en IJsselmonde met het voorkomen van erfemissie en afspoeling naar het oppervlaktewater. Zij voeren emissiescans uit zodat een teler weet waar de risico's op zijn bedrijf liggen en wat hij kan doen om dat te beperken. Emissiecoaches geven advies over driftreductie en spuittechniek.

Gepresenteerd door Martijn Groenendijk (emissiecoach) en Lenno Hanse (akkerbouwer)

Geleerde lessen:

- ✓ Aandacht voor bekende emissieroutes en bewustzijn helpt
- ✓ Alle boeren bezoeken door een adviseur die de praktijk kent; dit leidt tot gesprek onder collega-boeren
- ✓ Over emissies op het veld is meer bekend dan op het erf
- ✓ Meten op extra punten is duur maar cruciaal; betrek boeren bij keuze punten
- ✓ Leren houdt een keer op; op een moment moet je ook maatregelen handhaven die gewoon tot goede landbouwpraktijken behoren

2 WaterWinst Limburg

Agrariërs en gebiedspartners werken gezamenlijk aan het verminderen van nutriëntenuitspoeling, emissies van gewasbeschermingsmiddelen én het beter vasthouden van water in bodem en landschap. Hiertoe worden in heel Limburg N-min-

metingen uitgevoerd, aangevuld met een nitraatweerbericht en praktische teelt- en bemestingsadviezen.

Gepresenteerd door Raymond Notermans (LLTB) en Jac Frijns (veehouder)

Geleerde lessen:

- ✓ Doelsturing is cruciaal, begin bij de boer en tuinder
- ✓ Benchmarking gaat helpen, onderlinge verschillen zijn groot
- ✓ Het meststelsel (dierlijke mest) is verkeerd ingericht en heeft niets te maken met goede landbouwkundige praktijken, los het op!
- ✓ Gedragsverandering is noodzakelijk voor alle betrokken partijen
- ✓ De wortel en de stok: beide zijn nodig
- ✓ Hoe kun je opschalen van regionaal naar landelijk niveau?
- ✓ Je hebt mensen nodig die de barricade op willen
- ✓ Sturen op basis van metingen/data
- ✓ Positieve triggers zoeken, niet alleen pas aan de gang gaan als er een stok komt

3 Regiocertificering Duin- en Bollenstreek

In de Duin- en Bollenstreek werken 43 kwekers, toeleveranciers, waterschap, kennisinstellingen en overheden samen aan een schonere, toekomstbestendige sierteelt. De kwekers nemen het voortouw; met regiocertificering laten zij zien hoe duurzaam telen in de praktijk werkt: meten, leren en steeds beter worden. Zo werken ze stap voor stap aan minder middelengebruik, schoner water en sterkere bodems.

Gepresenteerd door Gerbrant Schilder en Bernd Feenstra (KAVB)

Geleerde lessen:

- ✓ Cijfers waterkwaliteit laten zien en koppelen aan vaststaande KPI's
- ✓ Marktvraag nodig
- ✓ Basisfinanciering nodig
- ✓ Landelijke uitrol wenselijk/noodzakelijk
- ✓ Sociale innovatie is belangrijkste prikkel om te verduurzamen

4 Boom/sierteeltregio Boskoop/Rijnland

Binnen een polderpeilvak worden kwekers én particulieren geïnformeerd over de kwaliteit van oppervlaktewater, alsmede maatregelen die genomen kunnen worden qua

gewasbescherming, bemesting en waterecologie ter verbetering. Daarnaast verbetert de aanleg van bijvoorbeeld kraggen de waterkwaliteit én biodiversiteit. Tevens wordt gewerkt aan beperking van fosfaatuitspoeling met behulp van een ijzerzandfilter.

Gepresenteerd door René van Tol (Delphy) en Cees Krijgsman (kweker)

Geleerde lessen:

- ✓ Samenwerking, vertrouwen en communicatie
- ✓ Innovatief blijven denken
- ✓ Open kennisdeling
- ✓ Ambassadeurschap durven bieden
- ✓ Gezamenlijk eigenaarschap van probleem en oplossing
- ✓ Actief betrekken onafhankelijke teeltadviseurs voor duiding data
- ✓ Vertrouwenspersoon voor teler en/of iemand die tools kan bieden

5 Actieplan Waterkwaliteit Glastuinbouw

De gebiedsaanpak staat centraal. Het waterschap levert gedetailleerde informatie over de waterkwaliteit aan. Op basis daarvan pakken de glastuinbouwondernemers in het gebied de handschoen op om de knelpunten in de waterkwaliteit op te lossen. Doordat inzichtelijk is welke sloot een knelpunt vormt, kunnen de aanliggende bedrijven gericht in actie komen, de oorzaak opsporen en het probleem oplossen.

Gepresenteerd door Eveline Bavelaar (Glastuinbouw Nederland) en René Rijken (Brabantse Delta)

Geleerde lessen:

- ✓ Centraal delen data met telers (in de toekomst)
- ✓ Succes moet je vieren, samenwerking werkt
- ✓ Continuïteit in communicatie
- ✓ Feedback en feedforward
- ✓ Kostbaar maar effectief, kosten/capaciteit aanhaken bestaande initiatieven?
- ✓ Risico op terugval, telers moeten blijven meten
- ✓ Vertrouwen kun je niet afdwingen
- ✓ Adreslijst bedrijven verkrijgen is lastig

Alle 5 flipovers kwamen in de plenaire ruimte te staan. Vervolgens gingen de deelnemers stickers plakken bij de lessen die zij het belangrijkste vinden, en die zij zelf in de praktijk willen brengen met hulp van de aanwezige presentatoren. Uiteindelijk ontving de Boskoopse aanpak de meeste stickers, onder andere omdat die gestoeld is op samenwerking (kwekers en waterschap), vertrouwen (monitoringsgegevens bespreken en communicatie (open kennisdeling, juist ook met omwonenden).

5. Resultaten Waterdichte Kaders

Handen ineen om normoverschrijding in oppervlaktewateren door gewasbeschermingsmiddelen te minimaliseren: hieraan werken belangenbehartigers en toeleveranciers in de land- en tuinbouw samen in het consortium [Waterdichte Kaders](#). Christy van Beek (Bayer Crop Science) en Geert Pinxterhuis (BO Akkerbouw) legden eerst uit wat de kaders van het consortium zijn: wettelijke doelen voor oppervlaktewater, oorzaak van normoverschrijding (bronaanpak), feiten (meetgegevens), resultaten die niet Woo-baar zijn (niet op te vragen volgens Wet open overheid), bereidwilligheid (telers, waterschap en regionale organisatie) en bij duidelijke veroorzaker van normoverschrijding: mogelijkheid van een escalatieladder (die oploopt van stimulerende maatregelen tot juridische handhaving).

Inzicht is de sleutel tot uitzicht op succes: de waterkwaliteit wordt verbeterd via doelsturing. Dit begint bij het analyseren van data uit de Bestrijdingsmiddelenatlas op structurele normoverschrijdingen. Vervolgens worden deze, evenals actieve stoffen en probleemplekken, gedefinieerd. Daarna komen telers per gebied bij elkaar om de meetresultaten te bespreken en maatregelen te nemen, zodat kan worden voldaan aan de normen in het gebied. Telers voelen zich verantwoordelijk voor data uit eigen regio.

Met een fijnmazig, privaat meetnet (bijvoorbeeld *passive samplers*) wordt de bron van een normoverschrijding opgespoord: waar komt de stof vandaan? Zo ontstaat er een ruimtelijk beeld van de bron (niet van de concentratie). Uit het meetnet blijkt dat de meeste stoffen uit de agrarische sector komen. Een aantal stoffen heeft huishoudens als bron, bijvoorbeeld stoffen die in medicijnen of diergeneesmiddelen zitten.

De oorzaken van normoverschrijdingen verschillen sterk per gebied en situatie, afhankelijk van factoren als bodemtype, teelt, weersomstandigheden en middelengebruik. Wateranalyses zijn wel kostbaar.

Uit Waterdichte Kaders zijn deze conclusies te trekken:

- ✓ Telers zijn gemotiveerd om mee te werken en aan de slag te gaan
- ✓ Organisaties en waterschappen zijn bereid om samen te werken
- ✓ Passive samplers geven inzicht in de bron van een normoverschrijding (hoewel interpretatie moeilijk kan zijn als gevolg van waterstromingen)
- ✓ De aanpak werkt en kan worden opgeschaald
- ✓ Ook sectorale verschillen zijn te vertalen in gebiedsgerichte aanpak

6. Intentieverklaring toezichthouders waterkwaliteit

Het toezicht op waterkwaliteit is versnipperd. Provincies en gemeenten houden via omgevingsdiensten toezicht op lozingen via rioleringen op oppervlaktewater, vergunning en opslag van gevaarlijke stoffen. Rijkswaterstaat houdt toezicht op lozingen op rijkswateren, waterschappen op lozingen bedrijven, de Inspectie Leefomgeving en Transport op de handel en het gebruik van biociden. En de NVWA houdt toezicht op de handel en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

Deze versnippering was aanleiding voor een intentieverklaring: de overheden hebben afgesproken samen te werken op verbetering van de waterkwaliteit. De samenwerking komt tot uiting in verschillende pilots die geleid worden door de NVWA. Zo loopt er al een pilot met het Hoogheemraadschap van Delfland (controle op (huur)kassen op mogelijke lekken). Er start ook een pilot in de Drentsche Aa als drinkwaterbron, door het toezicht op emissies vanuit de agrarische sector te optimaliseren en risicogebaseerd uit te voeren met gebiedspartners.

De deelnemers aan de kennissessie werd gevraagd welke ketenpartners (meer) effect hebben op de waterkwaliteit. De deelnemers noemden vooral teeltadviseurs, handelaren/inkopers en consumenten die uiteindelijk de producten kopen. Volgens de deelnemers hebben telers het meeste effect op de waterkwaliteit.

7. Terugblik met stuurgroep UP Toekomstvisie Gewasbescherming

Aan het eind van de kennissessie reflecteerden drie leden van de stuurgroep van het Uitvoeringsprogramma [Toekomstvisie Gewasbescherming 2030](#) op de opbrengsten van deze dag in het LEF: Ron Mulders (LTO Nederland), Jan Verschoor (Croplife NL) en Haddon Voortman (NVWA). Gebiedsgerichte aanpak van waterkwaliteit: het werkt, concludeerden de stuurgroepleden. Daarbij is een dialoog op basis van vertrouwen belangrijk tussen waterbeheerders en telers. Hoe gaan we de behaalde gebiedsgerichte successen opschalen qua budget en capaciteit? Op deze vraag zal de komende tijd nog een antwoord moeten komen, ook in het licht van het Convenant Gewasbescherming.

De stuurgroepleden constateerden onderscheid tussen telers: telers die het goed doen en bewust bezig zijn met correct toepassen van gewasbescherming, telers die het wel goed willen doen maar nog niet weten hoe? Daarnaast zijn er telers die het wel goed lijken te vinden en niet vrijwillig willen meedoen aan verbetering van de waterkwaliteit. Mogelijk doen telers wel (eerder) mee in studiegroepverband, waarin telers van elkaar leren, elkaar inspireren en/of elkaar wijzen op het belang van de waterkwaliteit.

Uiteindelijk begint verbetering van de waterkwaliteit bij de toepassers van gewasbeschermingsmiddelen: telers, medewerkers en loonwerkers. De toepasser bepaalt immers de emissie, ook al beschikt hij/zij over goedgekeurde en driftreducerende spuittechniek met driftreducerende doppen en volgt hij/zij het Wettelijk Gebruiksvoorschrift op het etiket van het middel.

Organiserende comité kennissessie:

Martine Tieleman (Unie van Waterschappen)

Christy van Beek (Bayer Crop Science)

Arthur van den Berg (Glastuinbouw Nederland)

Wilbert van Zeventer (Ministerie IenW)

Arno Engels (LTO Nederland, verslag)

